

Naujienu Antroji Dalis

NR. 721

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XX METAI

DR. JUSTINO TUMĖNO ATSIMINIMUI

Jei mąstytojo kūryba, ar būtų filosofija, ar poezija, savyje gaubia dvasinį veržlumą bei gajumą, ar anksčiau, ar vėliau ji neša vaisių. Tauta pamini savo pasižymėjusius kultūrininkus-kūrėjus. Jų darbuose ar vienaip, ar kitaip atsispindi lyg visos tautos pergyvenimas. O tauta susideda iš daugybės savo žmonių. Tad numanome, kad šalia stambiųjų tautos kūrėjų dar yra daug savo tautos dvasios reiškėjų. Didieji tautos kūrėjai yra stulpai, jų tarpus užpildo daugybė likusiųjų, bet jie visi kuria tautos dvasios rūmą: ir didieji stulpai, ir mažesnieji sienojai yra būtinai tautos dvasios rūmui išikūnyti. Užtat teisingai daroma, prisimenant savo tautos kultūrininkus.

Šia proga norime nors kukliu rašiniu prisiminti savo laikų nepriklausomoje Lietuvoje žinomą rašytoją, poetą, mąstytoją ir pedagogą dr. *Justiną Tumėną*, po kurio mirties suėjo 18 metų, o kai jis su kitais buvo priverstas apleisti Tėvynę — Lietuvą, kurią jis be galo mylėjo, ir vykti į tremtį, sukako lygiai 20 metų.

Nors šių eilučių autorius neturėjo progos asmeniškai dr. J. Tumėną pažinti, iš jo raštų galima spręsti ir kalbėti apie jo tautinius ir dvasinius polėkius. Neseniai prof. dr. V. Tumėnienė padovanojo man savo knygą *Justinas Tumėnas, išleistas Čikagoje 1959 m. 175 psl.* Šis veikalas yra savotiškai įdomus. Be plačios dr. J. Tumėno biografijos knygoje yra įdėta jo buvusių mokinių, o vėliau nepriklausomoje Lietuvoje ėjusių įvairias atsakingas pareigas, jautrių ir širdingų prisiminimų bei vertinimų apie savo mokytoją dr. J. Tumėną. *Stasys Raštikis* pagarbiai vertina dr. J. Tumėną, kaip didelį humanistą, filosofą, idealistą ir dvasios žmogų. *Danutė Naru-*

tailė, kuri artimai pažinojo dr. J. Tumėną, savo prisiminime vadina jį svarbiu filosofijos pionieriu ir populiariu ir randa jo mąstysenoje panašumo su Vydūnu; ji išskelkia, kad dr. J. Tumėnas mūsų poezijai įnešė eilę įdomių prancūziškų impresionistinės mokyklos savitumų, ir buvo Lietuvai brangus filosofas, švietėjas bei literatas, ir toliau, apibūdindama jį, sako, kad dr. J. Tumėnas, kaip asmuo pasižymėjo dideliu širdies kilnumu, kuklumu ir tolerancingumu. Žinomas kultūrinis veikėjas. Nepriklausomos Lietuvos redaktorius *Jonas Kardelis* teigia, kad dr. J. Tumėnas buvo kultūrinis darbininkas, rašytojas humanistas, realistas, ir savo raštuose nevensges Lietuvos valdžioje ir gyvenime pasitaikančius silpnumus ir negerumus kelti aikštėn ir kritikuoti.

Zarasų aps. Dusetų vls. Jeskaniškių vienkiemyje 1881 m. sausio 16 d. gimė tėvų ūkininkų šeimoje dvyliktasis jausniausias sūnus Justinas. Vidurinį mokslą Justinas ėjo Palangos ir Liepojos gimnazijose, 1904 m. įsigijo brandos atestatą, ir po to studijavo Maskvos universitete istoriją, filosofiją, graikų bei lotynų kalbas. 1905 m. jis ištraukė į revoliucinį sąjūdį, grįžo Lietuvon ir varė tautos švietimo ir žadinimo darbą, šaukdamas žmonių sueigas valsčiuje ir ragindamas žmones priešintis rusų caro valdžiai. Dėl to rusų valdžios persekiojamas, 1906 m. buvo priverstas apleisti savo tėvynę. Brolių šelpiamas, Šveicarijoje Berno ir Prancūzijoje Sorbonos, Dijono bei Grenoblio universitetuose išėjo anksčiau pradėtąjį mokslą, 1914 m. įsigydamas filosofijos daktaro laipsnį Grenoblio universitete. Prancūzijoje 1912 m. Justinas sudarė šeimą su lietuvaite, Berno universitete 1911 m. medicinos daktaro laipsniu mokslus baigusia Vanda Mingailaite.

Pergyvenus I pas. karo sunkumus ir bolševikų revoliuciją bei nugalėjus įvairias kliūtis, 1919 m. Tumėnams pagaliau pavyko galutinai grįžti į nepriklausomą Lietuvą. Dr. J. Tumėnas greit ištraukė į kultūrinę ir švietimo veiklą, dėstydamas literatūrą ir kalbas Saulės mokytojų seminarijoje, Komercinėje mokykloje ir kitur; 1922 m. Lietuvos universiteto humanitarinių mokslų fakultetas pakvietė dr. J. Tumėną docentu. Bet dr. J. Tumėnas, laikydamas svarbiu

(Nukelta į 5 psl.)

Kai pamišimas dėl Beatles ėmė mažėti, tai Kenneth Repsher, 10 m., iš Stroudsburg, Pa., klausimą, ką daryti su perukais, išsprendė, panaudojęs juos, kaip guolį aštuoniems mozyčiams, je paties išgelbėtiems opusumams.

VYT. ALANTAS

GRIMO DĖMĖS ISTORIJAI ANT VEIDO

Savaitgalio apdūmėjimai apie spindinčias karūnas, Salamono išmintį ir Stasio Pilkos butaforinį žvėrynėlį

Čikagos aš nemėgstu, bet „neslepiant ir švelnios pašaitam miestui pavydžiu, kad jis turi aktorį Stasį Pilką, tą, anot kol. Santvaro, viešpatnų scenos lordą. Pilka yra mūsų teatro veteranas, ryški asmenybė, bet gal labiausiai aš jį vertinu kaip mūsų teatro praeities faktų fiksuotoją ir nušvietėją. Jis turi surinkęs daug medžiagos apie mūsų teatro istoriją, pats yra dalyvavęs mūsų profesinio teatro gimtuvėse ir, be to, dar apdovanotas gera atmintimi. Rašydamas Antano Vanagaičio biografiją, aš esu ne kartą pasinaudojęs Pilkos žiniomis ir tebūna man leista šia proga pareikšti jam savo padėką. Tik jis turi gal vieną silpnbę: mūsų teatro faktus nušviesti su patraukliu grimu, bet gal apie tai vėliau.

Š.m. gegužės 23 d. Naujienu kultūriniam priede aš buvau pagerbtas Pilkos straipsniu antrašte: „Vaičkus, Vanagaitis ir Alanto paklaidos“, o jo paantrašė taip skamba: „Nemenka nuostaba dėl rašytojo Alanto sparnuotų išvadų“. Prisipažinčiau, kad man tikrai buvo nemenka nuostaba, kai Pilka prabilo apie mano „paklaidas“ ir „sparnuotas išvadas“ savo rafinuotu ir papudruotu stiliumi

„neslepiant ir švelnios pašaitam miestui pavydžiu, kad jis turi aktorį Stasį Pilką, tą, anot kol. Santvaro, viešpatnų scenos lordą. Pilka yra mūsų teatro veteranas, ryški asmenybė, bet gal labiausiai aš jį vertinu kaip mūsų teatro praeities faktų fiksuotoją ir nušvietėją. Jis turi surinkęs daug medžiagos apie mūsų teatro istoriją, pats yra dalyvavęs mūsų profesinio teatro gimtuvėse ir, be to, dar apdovanotas gera atmintimi. Rašydamas Antano Vanagaičio biografiją, aš esu ne kartą pasinaudojęs Pilkos žiniomis ir tebūna man leista šia proga pareikšti jam savo padėką. Tik jis turi gal vieną silpnbę: mūsų teatro faktus nušviesti su patraukliu grimu, bet gal apie tai vėliau.

Margutis paskelbė anketą liečiančią išėivijos teatrą. Atsakydamas į vieną klausimą, būtent: kuris mūsų išėivijos sceninis veiklos laikotarpis buvo gyviausias ir prasmingiausias? — aš pastebėjau, kad gyvas sceninės veiklos laikotarpis buvo Antano Vanagaičio sukurtas Dzimdzi-Drimdzi laikais pridurdamas, kad „Vanagaitis staitė ir rimtus veikalus — Aušros sūnų, žemės rojų, Džordžą Dandeną ir k., bet kas juos šiandien beatsimena? Rimtą teatrą norėjo sukurti ir Juozas Vaičkus, bet nieko iš to neišėjo, o Dzimdzi-Drimdzi išsilailė septynerius metus, ir šiandien tas vardas dar nėra pamirštas“.

Iš to viskas ir prasidėjo. Pilka savo straipsnyje man replikuoja, kad aš „Vaičkaus-Vanagaičio vertinime iš oro gaudau klaidžias prielaidas, iš kurių krinta klaidingų išvadų slopinanti migla“. Ir jis pabrėžia, kad aš be reikalo uždedęs Vanagaičiui „tviskančias karūnas“ ir mane „iškoreguoja“, kad Vanagaitis aukščiau paminėtų vei-

kalų nesąs statės, o tik juose vaidinys. Kas juos statė, Pilka nepasako: gal jis pats?

Taigi, Pilka išdidžiu sceniniu mostu sulaiko mano ranką, kad neuždėčiau Vanagaičiui naujų "tviskančių karūnų". Visų pirma aš abejoju, kad paminėtų veikalių statymas ar nestatymas Vanagaičiui "tviskančių karūnų" skaičių padidintų ar sumažintų: jis ir taip jų pakankamai turi, o kita vertus, Pilka bus gerokai pavėlavęs su Vanagaičio "nuvainikavimo" ceremonijomis. Vanagaičio biografiją aš parašiau 1954 m., atseit, prieš dešimtį metų. Ten mano tuo klausimu taip parašyta: "Iš jo (Vanagaičio) dienoraščio matyti, kad jis 1925-1926 m. pastatė šias premjeras: Potašą ir Parlamutrą, Žemės Rojų, Aušros sūnų, Džordžą Dandengą, Gegužės karalaitę ir dar vieną kitą". (Antanas Vanagaitis, jo gyvenimas ir veikla, 64 psl. 1954 m.) Vanagaičio dienoraštį aš turėjau savo rankose. Aš manau, kad jis tebėra Margučio redakcijos ar Vanagaičio šeimos archyvuose. Pilka galėtų tas žinias patikrinti. Be abejo, aš nemanau tvirtinti, kad Vanagaičio dienoraštyje įrašytos žinios yra visu šimtu nuosimčių tikros, bet, rašant biografiją, man atrodė, kad jo paties rašytas dienoraštis yra visai patikimas šaltinis. Argi pats Vanagaitis būtų sau užsidėjęs "tviskančias karūnas"?

Dzimdzi-Drimdzi atbalsiai

Toliau Pilka rašo: "Iš perspektyvos ir girdėjimo nuograibų Alantas žavisi Dzimdzi-Drimdzi sambūriu... Pats niekad tų vaidinimų nematęs, antspauduoja žiūrovų atmintyje užsifiksavusį susižavėjimą. Tai, aišku, nėra nuodėmė, tik pernelyg gal paviršutiniškas apibūdinimas, pigesnis aiškinimas. Salduš limonadas".

Tai matote, gerbiamieji, tas šaunus scenos lordas ima ir suverčia man už apykaklės saldaus limonado butelį! To jo išfrizuoto stiliaus potekstė yra tokia: žiūrėkite, koks aš išmintingas ir mokslus ir koks tas Alantas nemokša; apie Dzimdzi-Drimdzi jis parašė "iš girdėjimo nuograibų, pats niekad tų vaidinimų nematęs". Kad taip kalbėtų šlaipjau pilietis, aš ir dėmesio nekreipčiau: tegul sau plepa, sveikas, bet kai kalbą mūsų teatro praėties žinovas, be abejo, paprastes knaisiotis po senus dokumentus, tai aukščiau pacituota jo išminčius praskamba nebe tik kaip salduš limonadas, bet tiesiog kaip visiškai praskydęs birbizonas. Patarčiau jam pasiskaityti mano parašytos Vanagaičio biografijos skyrelius "Dzimdzi-Drimdzi tai puikmas, linkamas ir naudingas vodevilis" ir "Vanagaitis kuriasi Čikagoje"... (57 psl.) Ten jis ras plačias ir entuziastiškas citatas apie Dzimdzi-Drimdzi spektaklius paimtas iš ano meto lietuvių laikraščių: Garso, Dirvos, Drau-

go, Naujienų ir Varpo. Pilka savo straipsniui padėjo tokį motą: "Ateis laikas, kai bus skaitoma, kas yra parašyta. Salamonas, išmintingas žydų karalius". Taigi, pone Pilka, atėjo pats laikas pasinaudoti Tamsiai žydų karaliaus Salomono išmintimi ir pasiskaityti, kas anuomet buvo parašyta apie Dzimdzi-Drimdzi Amerikos lietuvių spaudoje. Tai jau nebe "girdėjimo nuograibos" ir "salduš limonadas", o parašyta juoda ant balto.

Ir aplamai, rašydamas Vanagaičio biografiją, aš ko mažiausiai gaudžiau "girdėjimo nuograibas", bet apie porą metų rinkau medžiagą iš kur galėdama. Taipgi man atrodė beprasmiška bet kam dėlioti ant galvų "tviskančias karūnas": pirmon galvon man rūpėjo bešališkai nušviesti patys faktai. Kas rašo apie mūsų senųjų veikėjų gyvenimus, tas žino su kokiomis sunkenybėmis tenka susidurti renkant medžiagą. Bet matyti, Pilka mano parašytos Vanagaičio biografijos nebus skaitęs, nes, atrodo, rašydamas savo straipsnius, jis sėdi prieš veidrodį ir mato tik pats save...

Tą įspūdį man dar sustiprina ir tos jo straipsnio vietos, kur jis nagrinėja Dzimdzi-Drimdzi pasisekimo priežastis. "Manychiau, jis sako, kad buvo pirmas (ir lig šiol vienintelis) profesinio lietuvių aktorių sąjios bandomas". Tos "sajos" vyrai būvę talentingi, scenos bei estrados darbe patyrę, mokėję kolegiskai sugyventi. Dzimdzi-Drimdzi sambūrio dalyviams daug padėjusi "tarpusavė darba, viešumoje laikysena, žiūrovų polinkių atsižvelgimas, stiprūs rėmėjai, vieningo tikslo (t. y. publikos pritarimo) siekimas".

Šios Pilkos pastabos, be abejo, yra teisingos, bet vargu ar jis čia bus ką nauja pasakęs. Vanagaičio biografijoje, kurį, kaip aukščiau paminėjau, pasirodė prieš 10 metų, nagrinėdamas Dzimdzi-Drimdzi pasisekimo priežastis, aš tarp kit ko iškeliau aikštėn tą faktą, kad "visi Dzimdzi-Drimdzi kolektyvo nariai buvo artistai profesionalai, gerai mokėję savo amatą" ir kad "scenos pažinėjimas, patyrimas bei profesinis pasiruošimas juos išskyrė iš vaidintojų mėgėjų, kuriuos Amerikos lietuvis buvo pratęs matyti". Išvadoje aš rašiau: "Amerikos lietuvių lūkesčiai kažko naujo ir linksamaus, Vanagaičio ir jo draugų nujautimas bei scenos darbo sąlygų supratimas Amerikos lietuviuose ir, pagaliau, jų sugebėjimas surasti atitinkamą teatrinę formą bei ją išryškinti scenine išmone ir bus tos priežastys, kurios padarė Dzimdzi-Drimdzi teatrą tokį populiariu." (65 psl.)

Tegul skaitytojas palygina mano samprotavimus su Pilkos ir tegul pats sprendžia kokias čia naujas amerikias bus suradęs mano "paklaidų" įvairgus registratorius.

Dar reikia pasakyti keletą žodžių dėl Dzimdzi-Drimdzi metrikos. Pilka tarp kabučių pastebė, kad mano teiginias, jog

Vanagaičio kolektyvas išsilaikė septynerius metus nesąs fikslus. Betgi mano surinktos žinios apie Dzimdzi-Drimdzi metriką paimtos iš Margučio komplektu, t. y. aš laikausi salomoniškos išminties ir skaičiau, kas buvo parašyta. Dzimdzininkai suruošė plataus masto 5 gastroles, kurios apima 1924-1931 m. laikotarpį. Tiesa, sambūrio sąstatas keitėsi, bet idėja liko ta pati. Sakysime, 1929 m. Margutis paskelbė, kad "Dzimdzi-Drimdzi atgijo". 1930 m. žiemą ir 1931 m. pavasarį įvyko paskutinės Dzimdzi-Drimdzi gastroles. Placiu apie tai Pilka gali pasiskaityti Vanagaičio biografijoje skyriuje: "Dzimdzi-Drimdzi istorija, įtaka ir meniniai pagrindai" (68 psl.).

Dabar apie geltoną krokodilą

Pilka nebūtų Pilka, jei, emės vaidinti mano "paklaidų" iškotojo vaidmenį, nenuvaidintų jo iki kraštutinės tobulybės. Atsakydamas į aukščiau minėtą Margučio anketą, aš tarp kit ko ir tarp kabučių pastebėjau, kad Antrasis Kaimas man kai kuriais atžvilgiais primena Dzimdzi-Drimdzi. Ir daugiau nieko, bet Pilka! to pakako prabilti iš aukštos kompetencijos katedros, kad mano palyginimas esąs "dargi pamatiniai klaidingas", kad tarp Dzimdzi-Drimdzi ir Antrąjo Kaimo esąs toks "panašumas, kaip tarp balto šuns, raišo katino ir geltonai dažyto krokodilo". Ir toliau jis man nuolankiai teikė išaiškinti, kodėl, būtent, tie abu kolektyvai nėra panašūs, neužmiršdamas, tačiau, tarp kabučių pastebėti, kitaip sakant, teišikai paglostyti, kad tai "daroma be jokio pikto kėslo".

Štai, čia ir glūdi Pilkos paslaptis! Ji manė tiesiog žavėte žavi. Jei jis patiekia kokią mintį, tai ją patiekia taip rafinuotai ir išradingai, tartum prancūziškame padaže skanėstą. Ir jo balto šuns, raišo katino ir geltonai dažyto krokodilo palyginimas toks netikėtas ir originalus, tartum Pilka, vaidindamas baroną de Montrichardą, būtų išėjęs į sceną apsirengęs juokdario uniforma su dzingulnikais apkabinėtu kalpoku. (Ypačiai aš išsigandau geltono krokodilo, bet paskum pagalvojau, kad, gal būt, Pilka bus į mane sviedęs geltonai nudažytą butaforinį krokodiluką, kurio plastikiniai dantys jau aprupėję, ir aš apsiraminau). Ar šlaip ar taip nelengva atsispirti priešininkui, kuris ne tik apsišarvavęs aštriai plunksna, bet dargi išjoja prieš tavę ant geltono krokodilo, iš vienos pusės lydimas raišo katino, o iš kitos — balto tigro. Toks hold-up ir drašiausias vyrui gali visą drašybę suvaryti į kulnis. Jei Pilka būtų išsivedęs ir du keturkojus, sakysime, geltoną krokodilą ir baltą tigrą, tai jau būtų pakakę manė nuvyti iš kovos lauko; o dabar, matyt, tikrumo dėliai, kad aš būčiau galutinai suvalgytas, tėske manė iškart trims žvėrimis į nasrus. (Anghai lordai, bėrodės, mėgsta šunis, bet negirdėjau, kad jie mė-

gautųsi katinais ir krokodilais).

Tačiau Pilkos gražbylystės sparneliai, atrodo, jį bus per toli nunešę. Kaip senas scenos vilkas jis negali nežinoti, kad per daug sutirštintas grimas arba pertemptas patosas žiūrovo akyse, paprastai, vaidmenį sužlugdo. O be to, gražbylystė kartais atsigrižia prieš patį auksaburnį. Taip atsitiko ir šį kartą: Pilkos išvesti į sceną žvėrys jam pačiam ima rodyti išis. Aš pastebėjau, kad Dzimdzi-Drimdzi man tik "kai kuriais atžvilgiais" primena Antrąjį Kaimą, o Pilka jau kalba apie mano "persamą analogiją". Tiesiog nesuprantama, kad Pilkos aštrus protas nepajėgė atskirti "kai kurių atžvilgių" nuo "analogijos". Juk kai kuriais atžvilgiais ir jo paminėti keturkojai yra panašūs: jie visi su tuodegomis, visi mėgsta gerą mėsiską užkandį, visi turi aštrias išis ir visi keturkojai. Gi gretinant Dzimdzi-Drimdzi "vadovėly" ir Antrąjį Kaimą "kabaretą" galima pastebėti, kad abu kolektyvai jokių ypatingų dekoracijų nereikalingi, kad jie abu vėrciasi škiekais, kuriems temas ima iš aktualijų, kad jų tikslas pirmon galvon pramoginis — prajuokinti žiūrovą (Dzimdzi-Drimdzi be to, dar stengesi išspausti ir patriotinę asarą, Antrasis Kaimas, žinoma, tokias "niekais" nebė-užsiima). Tai ir yra tie "kai kurie atžvilgiai", kuriuos aš turėjau galvoje.

Juozo Vaičkaus problema

Pusę savo ilgoko straipsnio Pilka skiria Vaičkaus gyvenimui ir teatrinei veiklai nušviesti. Ir vėlgi atrodo, kad tą jo ilgesnį pasisakymą bus išaukūstis mano pastaba jau minėtoje Margučio anketoje, būtent, aš ten pastebėjau, kad Vaičkus norėjo sukurti Amerikoje rimtą lietuvių teatrą, bet kad nieko iš to neišėjo ir kad Dzimdzi-Drimdzi vardas dar ir šiandien nėra pamirštas. Šia pastaba aš nenorėjau Vaičkaus "nuvertinti", o tik konstatuoti patį faktą: apie Vaičkaus darbuotę Amerikoje šiandien mažai kas težino. Ir Pilka tai pripažįsta sakydamas, kad jo "aštuonerių metų veikimas Amerikoje tamsiu šydu tebėra pridengtas".

Juozo Vaičkaus aš asmeniškai nepažinojau. Matydavau jį anais laikais Kauno gatvėse. Jis buvo neaukšto ūgio, kresnas, ilgais plaukais, visada blogai apsirengęs, žodžiu, vyras išvaizdos nepatrauklios. Rašydamas Vanagaičio biografiją aš jį pavadinau mūsų "scenos nevykėliu", nevykėliu ne menne, bet gyvenimiška prasme. Galima sakyti, visą jo gyvenimą lydėjo nesėkmė. Kūriausias mūsų profesionaliam teatrui Kaune Vaičkaus pretendavo tapti meno vadovu, bet pačiuose teatro sluokniuose prieš jį susidarė "opozicija", ir tos vietos jis negavo. Porą metų padirbėjęs jo įsteigtame šaulių Sąjungos teatre, 1923 m. Vaičkus išvažiavo į Ameriką. Anot Pilkos jis čia "parengė daug daug premjerų, rengė vaidinimus Čikagos did-

miesčio scenose, parapišose ir kitokiose svietainėse, lankė lietuvių kolonijas". Bandė jis "išbrauti" ir į Hollywoodą. Jis ten išbuvo 2-3 metus, bet apie tą jo veiklos laikotarpį mes visiškai nieko nežinome.

Grįžęs į Lietuvą 1931 m. Vaičekus pasiskelbė steigias kino teatro studiją ir statysias lietuvišką filmą. Tas jo užsimojimas susilaukė plataus ir, sakyčiau, entuziastingo atbalsio ano meto mūsų jaunuomenėje. Kas nenorės tapti ekrano žvaigžde? Stojantieji į studiją turėjo nešti ir tam tikrą sumą, jei neklystu, 100 litų, statysimo filmo išlaidoms padengti. Po keletos mėnesių įkarštis atslūgo, studija pakriko, ir visas tas lietuviškio filmo statymas pasibaigė šnipštu. Kaune buvo kalbama, o pagaliau, ir spaudoje netrūko užuominų, kad į tą reikalą turėtų įsikšti prokuratūra, nes jaunųjų filminkų įnašai gražinti nebuvo. Kaip ten iš tikrųjų buvo reikalas liko neišaiškintas, o būtų įdomu patirti, ar Vaičkaus pasiūlymas sukliūtų lietuvišką filmą buvo tik blefas, ar rimtas užsimojimas ir tik naivaus svajotojo darbas?

Grįžus Vaičkui į Kauną, jis vėl buvo kviečiamas į Teatrą, bet anot Pilkos, sutartis "dėl intrigu" nebuvo patvirtinta. Žinoma, lengviausia viską išaiškinti intrigomis, kurių teatre netrūksta, bet kad Vaičekus, toks žinomas teatralas, dukart nepateko į Valstybinį Teatrą dėl intrigu kažkaip nelengva patikėti. Juo labiau, kad anuo metu Lietuvoje rimtų scenos pajėgų pertekliaus dar toli gražu nebuvo. Be abejo turėjo būti ir kitokių priežasčių, kurias reikėtų nušviesti.

Pilkos apibūdinimas, kad Vaičekus buvęs "tragiška asmenybė", be abejo, yra teisingas. Nėra jokios abejonės, kad Vaičekus teatre mylėjo, buvo jam atsidavęs, kaip sakoma, su siela ir kūnu ir yra išvares plačią vėgą šiame bare. Daug kas mums paaiškėtų, jei būtų parašyta išsami ir bešališka Vaičkaus biografija. Sakau, bešališka, nes mes, deja, per daug esame pamėgę pasitraukusius iš gyvenimo mūsų veikėjus idealizuoti, kitaip sakant, ant istorijos veido esame linkę dėlioti patrauklių grimą. Kad ir kažkaip būtų dideli žmogaus nuopelnai, betgi mes žinome, kad visi esame žmonės su silpnymėmis ir kad net ir didvyriai tų silpnųjų neišvengė. Žmogiškų silpnųjų

CHICAGOS SVARIAUSIAS IR MODERNISKAUSIAS DARŽAS
BUČO DARŽAS
WILLOW WEST INN
AND PICNIC GROVE
83rd and Willow Springs Road
WILLOW SPRINGS, ILL.

We welcome our Lithuanian Friends & Visitors
Come In For Your Late Snacks & Dinners
AT
RED ONION
SNACK SHOP & FOUNTAIN
2150 W. Cermak Rd.
GOOD FOOD - QUICK SERVICE
ORDERS TO TAKE OUT
Open 6 A. M. to 10 P. M.

ČIA REIKIA VYRŲ IR MOTERŲ, GERAI ATSIMENANČIŲ SENUS LAIKUS!

Ar galėtų kas nors iš Chicagos gyventojų suteikti informaciją apie penkis (o gal ir daugiau?) Lietuviškas Operas, pastatytas čia maždaug prieš 40 ar net daugiau metų? Bent nurodyti, kada ir kur jos buvo statomos? Ir kieno buvo muzikinis dainininkų vadovavimas?

Tai buvo dviejų Lietuvoje gimusių kompozitorių veikalai. Šitie kompozitoriai dirbo čia prieš 1920 m., kaip muzikos vadovai ir mokytojai. Čia operų pavadinimai:

BIRUTĖ, istorinė melodrama; ADOMAS ir IEVA ir PUŠIS — lengvos operetės; be to, SIENAPIŪTĖ, pažymėta, kaip "pirmoji lietuviška tautinė opera" — visos Miko Petrausko, kompozitoriaus, choro vedėjo, mokytojo ir buvusio Imperatoriškos Operos, St. Peterburge tenoro.

Taip pat: "ČIGONAI" ir "IŠEIVIS", lengvos operos, sukurtos Stasio Šimkaus, vargonininko, kompozitoriaus, leidėjo ir liaudies dainų rinkėjo, mirusio savo gimtajame krašte, kai Lietuva buvo vokiečių okupuota 1943 m.

Turintieji M. Petrausko ar S. Šimkaus fotografijas arba vaidinimų nuotraukas prašomi pranešti Mr. Lee K. Preston, 5714 Kimbark Ave., Chicago, Ill. 60637 arba Mrs. Marjorie Adkins, Music Librarian at the Public Library, 78 E. Washington Street, Chicago, Ill. 60602.

Rugsėjo mėnesį Viešojoje Bibliotekoje bus suruošta paroda, skirta muzikiniams veikalams, statytiems čia gyvenančių tautinių mažumų. Būsime labai dėkingi visiems, kas galėtų paskolinti medžiagos šiai parodai.

bei klaidų iškelimas aikštėn toli gražu dar nenuvertina didvyrio nuopelnų, priešingai, juos tik dar labiau išryškina. Ir Vaičekus mums pasidarytų aiškesnis ir artimesnis, jei kalbant apie jo veiklą, nebūtų vengiama nušviesti ir jo charakterį bei jo gyvenimo užkuliusius.

Aš mėgstu skaityti Pilkos straipsnius. Jis, kaip sakiau, turi nemaža medžiagos apie mūsų teatro praeitį, apdovanotas gera atmintimi ir daugeliu atveju pats yra dalyvavęs mūsų teatrinės veiklos pasireiškimuose. Tik gal jam būtų galima padaryti vieną priekaištą: mūsų teatro praeitį jis yra linkęs idealizuoti be jokių kompromisų. Žinoma, nepasakyčiau, kad tai būtų didelė nuodėmė, bet yra tikra, kad tokia jo rašymo maniera apdengia faktus, jo paties žodžiais tariant, "slopina čia miglė". Būtų lauktina, kad Pilka, rašydamas apie teatro žmones, parodytų mums juos ne tik tokius, kaip jie atrodė scenoje nusigrimavę, bet ir tokius, kokie jie atrodė be grimų...

Tegyvuoja oro pilys!

Oi berneli manas,
Baltas dobilėli,
Oi kur josi, bernužėli,
Į kurią šalelę?
Vabalinkų apylinkės
liaudies daina.

Pilka bus labai pamėgęs Savickio aforizmą, kad "patys tikrieji šiame pasaulyje pastatai tai oro pilys, nes visa kita griūva ir pranyksta". Taigi, atsakant į aukščiau pacituotus Vabalinkų apylinkės dainelės klausimą, atrodo, bernelis nesvyrudamas yra pasinešęs joti oro pilių kraštan. Tuos žmones, apie kuriuos Pilka rašo, jis linkęs visus įkurdinti oro pilyse arba net ir juos pačius paversti oro pilimis. Čia mat yra skonio, polinkių ir net, sakyčiau, tam tikros pasaulėžiūros reikalas. Vienam patinka oro pilys, kitam — giliai į žemę įleistais pa-

matais namas, vienas linktelėjęs į poeziją, kitas į prozą. Ginčytis sunku ir bergždžia.

Tik man vis dėlto kyla kai kurių abejonių, kad kažin ar būtų taip jau neklaidinga ir tikslu, kalbant apie mūsų kultūros praeities faktus, imti vaizduoti juos oro pilimis ir tikėti jų amžinu patvarumu? Galų gale kas gi tos oro pilys? Gal tai yra, anot graikų ir romėnų išminties, žvaigždžių danguje arba pajūrio smėlio grūdėlių skaičiavimas, o gal, pagal lietuvių išmintį, vandens grūdimas piestoje? Kaip pasakysi, taip nesuklysi. Aš nemanau, kad rimtas istorikas, nagrinėdamas praeities faktus, turėtų pats įsikurti oro pilyje ir mus kvieštų grožėtis spindinčia praeities padora. Toks pažiūris į praeitį būtų tik dar vienos grimos dėmės dėliojimas istorijai ant veido. Gal kai kam ir patinka nurgimuota istorija, bet kai kam visai nepatinka. Kad "oro pilys negriūva ir nenyksta" tikėti, žinoma, galima, bet juk galima tikėti, kad skysta miglė yra tvirtesnė už cemento bloką. Skonio reikalas.

Pilka savo straipsnį baigia šiais gal kiek patetiškais žodžiais: "O vistik, rašytojau Vytautai Alantai, oro pilys negriūva ir nepranyksta, ir ateis laikas, kai bus skaitoma kas mudviejų buvo parašyta. Čia prisidedu prie Salomono ir Savickio

išminties, bet tai darau ir Alantui pagarbos nenustojęs". Aš, žinoma, esu sužavėtas, kad Pilka nenustojė man pagarbos net ir po to, kai suvertė man už apykaklės saldaus limonado buteliuką, surado mano tiek daug "paklaidų" ir išėjo prieš mane su visu žvėrynu. Taipogi aš nežinau, ar kas skaitys kas mudviejų buvo parašyta, betgi, jei Pilka yra toks karštas žydiškos Salomono išminties gerbėjas bei išpažinėjas, tai pirmon galvon jis pats turėtų ja vadovautis, t. y. skaityti, kas jau buvo parašyta ir skaityti taip, kaip buvo parašyta.

Anglų Kalbos Pamokos

VERTIMAI-PILIEITYBĖ-LAISKAI
Afidavimai giminių atvažiavimui.
K. GINEITIS
3255 So. Union Ave., Chicago 16, Ill.
Tel. Victory 2-0105

WE WILL PAY YOUR BILLS!

NO CO-SIGNERS!
NO COLLATERAL!
Call Mr. Fields

FINANCIAL AID CORP.

FRanklin 2-2568
OR
MICHigan 2-5565

TAUPLYKITE PINIGUS PIRKDAMI VITAMINUS

ZEMIAUSIOS KAINOS

VISI SIMTAIS

VITAMINAS A, — 25,000 vienetų \$1.09
VITAMINAS C, 100 mg. \$0.79
VITAMINAS B, 100 mg. \$0.98
VITAMINAS B-12, 25 mg. \$1.29
VITAMINUS VIT. su B-12 \$1.19
A. P. C. skausmui malšinti tabletės \$0.49
THERAPEUTIC M. su mineralais \$3.79
GERIATRIC MULTIVITAMINAI, 40 metų sulaukusiems žmonėms \$3.19
30 c. GARFIELD nuo galvos skausmų milteliai 5 už \$1.00
500 OINTMENT tepalai visoms odų ligoms nuo \$1.25 iki \$6.00 už 4oz. tūlį.

The REXALL Store

UNION DRUG CO.

35th and HALSTED STREET
(Šiaurinis kampas)
Telefonas: Yards 7-6917
CHICAGO 8, ILL.

Atdara kasdien nuo 7 val. ryto iki 11 val. vakaro, o sekmadieniais nuo 10 ryto iki 8 val. vakaro. Rašyti galite įsų gimtąja kalba

STATYBOS KONTRAKTORIUS, TURIS VIRŠ 30 METŲ PATYRIMĄ

• STATO • REMONTUOJA • PERSTATO NAMUS •
• GARAZUS • KRAUTUVES IR KITUS PASTATUS •
DARBININKAI APDRAUSTI.

LIUDAS STAŠAITIS

5523 S. CLAREMONT AVE. Tel. PR 8-8378

Saukti po 6 val. vak.

SAMLANDO PAJŪRIO AUKSAS

Rytprūsių poetė Johanna Ambrosius pavadino gintarą viename savo eilėraščių "Pirmųjų laikų ašaromis", norėdama pagerbti savo tėvynę, kurioje tasai Samlando aukšas jau nuo amžių buvo labai vertinamas ir ieškomas ir buvo vadinamas jūros dovana. Terciariniame periode, tame žemės gyvenimo periode, nuo kurio jau praėjo penkiasdešimt milijonų metų, kuriame susidarė Alpių ir Pirenėjų kalnai, išnyko subtropiniai miškai su ypatingomis pušų rūšimis, augusiomis ten, kur šiandien ošia Baltijos ir Šiaurės jūros. Tų gintarinių pušų sakai, tekėdami iš medžių žaizdų, užgriebdavo augalų dalis ir vabzdžius, vėliau sustingdavo ir po milijonų metų po žemės sluoksnių ir vandens spaudimu virto gintaru, kurio gabalus bangos išmeta kartais į pajūrį. Pirmųjų žmonių žmonės rinko tuos keistus spalvotus "akmenis" ir stebėjosi, kad jie dega ir kvėpia. Visa tai buvo nesuprantama, ir todėl netenka stebėtis, kad primityvus žmogus šitiems "akmenims" priskyrė antgamtinių savybių.

Gintaro muziejus Karaliaučiuje turėjo mažų gintarinių figūrėlių, kurias primykštis žmogus naudojo arba kaip amuletus arba kaip papuošalus. Taip pat daug gintarinių auskarų ir gabaliukų su skylėmis (gal galima būtų verti) randama kapuose iš akmenų amžiaus. Bronzos amžiuje jau vyko prekyba šituo paslaptingu "šiaurės aukso". Jis buvo gabenamas nuo Šiaurės ir Baltijos jūrų į Vakarų, Pietų ir Rytų Europą. Egiptiečių ir Etruskų, Persų ir Asirėčių kapuose buvo rasta jau šlifuoti gintaro brangių išdirbinių. Suprantama, nes kaip tik mirusiesiems buvo stengiasi įduoti geriausių daiktų keliūnėi į "aną pasaulį". O Prūsų kapuose, Samlando pajūryje, randama bronzos ir aukso išdirbinių — tai daiktai, gauti mainais už gintarą. Kad gintarui dar per daugelį sekančių šimtmečių buvo priiskiriama paslaptingos galios, įrodo ne tik rytinių germanų veidų formos urnų gintariniai auskarai iš ankstyvo geležies amžiaus, rasti darant kasimus Vistos apylinkėse, bet taip pat italų gintarinės sagos, tariamai "apsaugančios nuo pikto žvilgsnio". Viduramžiuose moterys gintaru papuošdavo ratelius; tai irgi buvo senų prietarų įtaka — juk gintaras trinamas įgydavo stebuklingos jėgos ir pritraukdavo mažus daiktelius, o deginamas kvėpėjo nelyginant smilkalai — visa tai nešė laimę ir apsaugodavo nuo pavojų.

Gamtininkas Wilhelm Boelsche savo veikale "Gintarinis miškas" aprašo terciarinio periodo miškus, kuriuose au-

go keturių rūšių gintarinių pušų. Autorius taip pat paminėti seniausią veikalą, kuriame pasakojama apie gintarą: tai Homero Iliada, kurioje tas antikinės literatūros milžinas sako, kad legendariniai Mikėnų karaliai papuošdavo mirusias žmonas gintarinių vėriniais. "Perlai, vienas paskui kitą pradurti ir suverti ant siūlo". Ne kas kitas, o graikai pirmieji pastebėjo, kad gintaras trinamas gamina paslaptingą galią — elektrą.

Archeologas Schliemann vykdydamas kasimus Heladoje ir Mažojoje Azijoje, rado gintarinių paušalų iš Trojos karo laikų. Gal tai buvo Agamemnono brangenybė? Taip pat Kretoje ir Toskanoje, Etruskų gyvenamoje vietovėje, buvo rasta daug gintarinių papuošalų. Visa tai parodo, kad ne tik gražioji Elena, bet taip pat Kretos ir Vidurinės Italijos moterys klasiškosios senovės amžiais mėgo gintarinius papuošalus.

Jūrėvių ir pirklių tautos — fenikiečių atstovai, atrodo, pirmieji bus atgabenę "šiaurės aukso" iš ūkanotų Šiaurės ir Baltijos jūrų pakrančių. Senais Europos keliais — Vyslos upe aukštyn link Juodosios jūros, Reinu, Mozeliu ir Rona link Viduržemių jūros — pirkliai vežė brangujį gintarą, anuo metu vertintą labiau už auksą.

Gražiosios romėnės išdidžiai dėvėjo stebuklingą "Barbarų auksą", kurį jau imperatorių laikais buvo mokėta gražiai išdrožti. Už mažą išdrožtą gintarinę figūrėlę Augusto laikais turtingi patricijai duodavo keletą vergų. Tiesioginiai ryšiai tarp Amžinojo Miesto (Romos) ir kraštų prie Baltijos jūros buvo užmegstai laikais, kai Nerono įsakymu buvo pasiūsta ekspedicija prekybos tikslais. Vienas iš svarbiausių šios ekspedicijos uždavinių buvo gintaro pirkimas. Pagal padavimą Neronas minioms rodė milžiniškus gintaro kiekius. Pasakojama, kad Germanų gladiatoriai dėvėjo ant kaklų gintarines grandines, kurios pakeisdavo kitus amuletus ir tariamai saugojo mirtinoje kovoje dėvinčiojo gyvybę.

Romėnų istorikas Publijus Kornelijus Tacitas, gyvenęs maždaug tarp 55 ir 115 metų po Kristaus, savo veikale "De Germania" pirmas aprašė Germanų kraštus. Jis vadina anuometinius Prūsijos gyventojus tarp Vyslos ir Nemuno Aisčiais ir vaizduoja juos, kaip taikingus ir darbščius žemdirbius. "Bet jie taip pat ieško turtų jūroje", — pasakoja Tacitas, — "ir jie vieninteliai iš visų Germanų rankioja sekliose vietose gintarą, kurį jie vadina glaesum".

AUKOKITE PATYS
IR PARAGINKITE KITUS
AUKOTI NAUJIENŲ MAŠINŲ
FONDUI

Susituoks "vandens mergaitė", Elizabeth Lansche, ir erdvių keliautojas astronautas Clifton Williams. Elisabeth Lansche su palydove, poniu G. W. Hamby (dešinėje) atostogauja New Bern, N. C.

P. A.

TARNYBA

Norint gerai gyventi, reikia turėti pinigų. Labai dažnai jų reikia daugiau, negu šeimos galva pajėgia uždirbti.

Neseniai susitiko Klutenbaumas ir Brummersbušas.

— Sunkūs laikai, — sudejavo Klutenbaumas. — Reikia skalbiamos mašinos, reikia mašinos lėkštėms plauti, reikia šaldytuvo, televizijos aparato, reikia... Na, po velnių, mano žmonai reikia visko, reikia to ko reikia, ir reikia to, ko visai nereikia! Po perkūnais, aš tikrai nežinau, iš kur aš imsiu pinigų visiems šitiems reikalingiems ir nereikalingiems daiktams pirkti... Tai yra, po paibeliais, ne pirkti — jie seniai jau atgabenti — bet apmokėti!

— Pusė bėdos! — nuramino Brummerbušas. — Svarbiausia — organizacija ir racionalus darbo paskirstymas!

Klutenbaumas nesuprato. — Kas? — pasakė jis. — Darbo paskirstymas? Mano žmona išmano tik apie pinigų paskirstymą... hm... tiksliau, apie jų atėmimą iš manęs. Taigi, mes paskirstome pinigus į šimtų krūvelių, ir, savaime aišku, man nelieka nė vienos krūvelės.

Brummersbušas išsišiepė ir pasakė:

— Visa tai aš labai gerai pažįstu! Lygiai šitaip buvo ir man. Mes, vyrai, uždirbame pinigus, o moterys juos išleidžia.

— Jums nėra reikalo man apie tai pasakoti, nes aš tai žinau geriau, negu bet kas! — atsiliėpė Klutenbaumas. — Štai dabar be visa to, ką aš jau išvardinau, reikia paminėti automobilį, motorinį lai-

velį... Ak, po perkūnais, iš kur gi aš imsiu pinigų? Juk tas automobilis tai ne autotomobilis, o tikras autobusas! Mano ji vadina limuzinu, kad ją... kad ją perkūnai!

Brummersbušas sudavė sau į kaktą ir sušuko, suteikdamas užuojautos atspalvį savo balsui:

— Jis ryja benziną taip, kaip tik spėk pilti... žinau, reikia vežtis visą cisterną!

— Taigi! Na, ką gi, reikia kentėti!

Brummersbušas susimąstė.

— Klausykite! — tarė jis. — O kažin, kaip būtų, jei jūs iš tikro paskirstytumėte darbą? Pavyzdžiui, jei jūsų žmona gautų kokį pusės dienos darbą?

— Kad ji nemoka nieko, — su panika ir kartumu atsakė Klutenbaumas.

— Nesakykite taip griežtai, — pertraukė Brummersbušas, — pagaliau, ką nors ji tikrai moka! Štai, pavyzdžiui, manąja aš irgi nepasitikičiau, o dabar... — Brummersbušas kiek sudelsė.

— ...o dabar? — pakaratojo Klutenbaumas. Jo akys se sužibo viltis.

— Dabar ji yra babysiteris ir prižiūri mergaitę, kuri ateina pas mus rytais padėti virtuvėje! — triumfuojančiai atsakė Brummersbušas.

Vertė E. J.

PIRKITE JAV TAUPYMO BONUS

A. PLEŠKYS

Dr. J. TUMĖNO...

(Atkelta iš 1 psl.)

GEDMINAS AR GEDIMINAS?

Lietuvos istorijoje, kieno ji bebūtų rašyta, mūsų didžiojo valdovo, viešpaties, rikio ar karaliaus vardas yra rašomas Gediminas. Kaip tuo laiku ji vadino — tarė lietuviai, šiandien niekas negali pasakyti, Mes, lietuviai, tada dar nemokėjome rašyti ir to didžiojo savo valdovo vardo neužrašėme. Jį užrašė svetimieji pagal savo kalbos tarimo būdą ir užrašė įvairiai, būtent: Gedimanik, Gediman, Gedimin, Gedymin, Gedimini, Jedemine, Jedemini ir t. t. Paveizėkime, ar tas vardas nėra kartais išlikęs gyvas lietuvių tautoje ir kaip jį lietuviai šiandien ištaria. Tų vardų lietuvių tautoje — žemaičiuose yra dar išlikę gana apšėiai ir jis yra tariamas Gedminas, o ne Gediminas. Teisybė, aš pažinau vieną šveikšniškį, kuris turėjo suslavintą Gedmino pavardę ir vadinosi Gedeminskis. Dar turime visą eilę panašių pavardžių kaip: Gedrimas, Gedgaudas, Gedvilas, Gedkantas, Gedspudas ir t. t. Tos visos panašios pavardės be išimties, taip pat prasideda su "Ged" o ne "Gedi". O kaip su vietovardžiais, gal čia kas nors yra kitaip? Žvilgtelėkime. Turime visą eilę vietovardžių: Gedminai k., Kražių vals.; Gedminiškė k., Kaltinėnų vals.; Gedminaičiai k. ir dv. švėkšnos vals.; Gedminai kaimas ir piliakalnis, vokiškai Gedmine, Klaipėdos apskr. prie Minijos. Šią vietovę prof. Dr. Z. Ivinskis Liet. Encikl. vokiškai rašo Gedeminnen ir lietuviškai verčia Gedimainai. Bet aš radau vokiečių vald. jau nacių laikais išleistame Verlag des Reichsamts für Landesaufnahme žemėlapyje Reichskarte, Aufgabe F, Grossblatt 1 (Nimmersatt - Memel - Heydekrug) šią vietovę pavadintą Gedminnen. Vietiniai gyventojai tą vietovę vadina ar vadino Gedminai. Štai kelios panašaus pavadinimo vietovės: Gedruikiai, Užvenčio vals.; Gedvainiai, Meškuičių vals.; Gedvilaičiai (vok. Jedwilleiten), Pakalnės apkr., Rytprusiai. Iš čia patiektų panašių vietovardžių matome, kad ir vietovardžio nei vieno neturime, kuris prasidėtų su "Gedi", bet visi be išimties taip pat prasideda su "Ged".

Visoje lietuvių tautoje nerandame nei vienos pavardės ir nei vieno vietovardžio pavadinto Gedimino vardu, bet visi be išimties yra randami Gedminas ar Gedminai.

Ar nebūtų tiksliau tą svetimųjų iškreiptą mūsų didžiojo valdovo lietuvišką vardą vėl tarti ir rašyti lietuviškai Gediminas, o ne Gediminas.

REDI-STEP — MOTHERS
— Stop taking these extra steps to wait on Junior at the "JOHNY" or Sally doing dishes. With this handy STEP they can wait on themselves. You can use it too. MOLDED IN TOUGH IMPACT PLASTIC IT holds ever 300 pounds. Only \$1.98 plus 15c post.

THOMAS RAMASKA
518 River St. — Three Rivers, Mich.

reikalu sparčiau teikti Lietuvos jaunimui, ypač tam, kuris, dėl karo sąlygų negalėdamas normaliai eiti mokslo, išaugo iš vidurinės mokyklos amžiaus, bendrą mokslą jau 1920 m. organizavo privačią Brandos kursų mokyklą, kurioje ir senesnio amžiaus asmenys galėjo išeiti gimnazijos mokslą. Šioje iki 1935 m. veikusioje dr. J. Tumėno vadovaujamoje mokykloje būdavo kas metais iki 300 mokinių, ir per visą mokyklos gyvavimo laiką buvo išleista 12 laidų ir išduota 400 brandos atestatų.

Dr. V. Mingailaitė-Tumėnienė buvo Lietuvos univ. medicinos fakulteto vaikų ligų katedros profesorė, savo lėšomis turėjo įsteigusi vaikų sanatoriją Aukštojoje Panemunėje; Lietuvoje ir tremtyje daug rašė ir rašo vaikų sveikatos, auklėjimo ir motinos patarimo reikalais Drauge, Naujienose, Moteryje ir kt.; atskirai išleido Justas Tumėnas, Atsiminimus ir kt.; yra Lietuvos Profesorių Draugijos Amerikoje narys ir Amerikos Lietuvos Gydytojų Sąjungos garbės narys.

Dr. J. Tumėnas anksti pradėjo rašyti. Pirmasis jo kūrinys "Dėdė arba Ainių Kančios" buvo išspausdintas 1914 m. ir pakartotas 1939 m. Viso dr. J. Tumėnas yra parašęs 28 kūrinius lyrinio ir filosofinio turinio. Štai keli jo kūrinių pavadinimai: Laisvės Kalinys 1926 m. (3 laidos), Uola, 1918 m., Lietuvos neprigulmys 1920 m. (2 laidos), Tiesa Vadovė 1924 m. (2 laidos), Išmintingas Gyvenimo Kūrėjas 1937 m., Prisikėlėlis 1938 m., Tautos Genijus 1941 m. ir Tautoje ir Pasaulyje 1943-45 m. (Paskutiniai du tebėra rankraščiais). Jo eilėse gyvai atsispindi Lietuvos, jo tėviškės gamtos grožis, ilgesys tėvynės ir meilė savo tautiečiams. Sekančių eilučių pavyzdžiai parodo jo jausmų švelnumą ir įvairumą.

- 1) Atmenu puikuolę šalį,
Jos laukų miškingą dalį,
Kupiną gražių vaizdų...
- 2) Tėvynė, tu esi šventybė,
Vis aš jaučiu tave širdy...
- 3) Noriu grįžti į tėvynę,
Pas pat Nemuno mėlynę,
Mirti savo laimės šalyje...
- 4) O, kaip yr linksmos
/Jeskaniškės
Gražių atostogų metu...
- 5) Sugrįžus miela man tėvynė
Bičiulių brangiame tarpe...
- 6) Nemune, tu toks žavingas,
Kai nusidažai spalvingas
Ryto metą saulėje...
- 7) Aš darbuosius mano šaliai,
Mano liaudies reikalams;
Aš tarnausiu mūsų daliai,
Didžiaviryų veikalams...

Savo paskutiniuose raštuose Tautos Genijus, Tautoje ir Pasaulyje J. Tumėnas fragmentiškai išreiškia gražias mintis ir vaizdus, kaip tautai

Kino artistė Gail Gilmore, besiusdama paštu siuntinėli, į pašto dėžutę įmetė ir savo mėgiama šūnytį. Ilgai jai teko bėgioti ir važinėti, kol gavo pašto vadovybės leidimą ir susirado šiam darbui skirtą tarnautoją, kuris atrakino dėžę. Paveiksle matome artistę, atsiprašėjančią šūnytį už padarytą nemalonumą.

išsilaikyti nevirties akivaizdoje. Kaip skaudžiai poetas pergyvena savo tautos tragišką likimą ir lietuvių tremtinių nevirties dalią, rodo sekancios eilės:

Verkia Lietuvos žmonių
širdis:
Temsta šviesai jų giedra
mintis.
Kiekvienam, kaip karsto
paskirtis,
Gresia prievartavimo mirtis.
Baimė, staigūs smūgiai,
išgastis
Žmonės krato, kaip smarkus
drugys.

Laukia jie išganymo tautos
Iš pasaulio, Dievo apvaizdos.
Žiemų gaujos didele sparta
Mūsų žemę tvindo, kaip

bangą.
Priešo minios — baugūs
antplūdžiai —
Vejas mus, kaip baisūs
žmogžudžiai.
Žiaurūs jie, kankina taip
labai —
Auga gausūs mūsų
kapai,
Tremia daugel jie iš
Lietuvos,
Kuo toliausiai nuo čia —
be ribos,
Išvežtieji mylimi draugai
Šaltį, badą kenčia jau ilgai.
Dr. K. Gudaitis,
LPDA V-bos sek.-koresp.

SKAITYK IR KITAM PATARK
SKAITYTI "NAUJIENAS"

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO
INSULACIJOS PROBLEMAS

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams medžiagų.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET — Tel.: VICTORY 2-1272
STANLEY LITVINAS, Mrg. — LIETUVIAI SALESMONAI

Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.

NEW OWNERS AT

ROSEMONT
GOLF PARK

9450 Higgins Road
ROSEMONT, ILL.

Driving Range

and 18 hole miniature — BOB BRAINERD, pro
HOURS: 10 a.m. to 10 p.m. daily Friday,
Saturday and Sunday 8 a.m. to midnite.

COUPON

1 WEEK ONLY!
25c

with this coupon
Low Score per card
gets FREE pass the 2nd
time around!

SUSITIKIMAI SU SOVIETINIAIS ŽMONĖMIS

I.

I
Rusijos ir kitų komunistinių kraštų valdžios skuba indoktrinuoti jų, beatodairiniai — diktatoriniam režime atsidūrusius, gyventojus komunistiniais principais. Naudojamos priemonės tam tikslui atsiekti visokios, pačios žiauriausios, tik viduramžiuose ir senovėje žinomas, priemonės taikant, imtinai. Iš sovietinio piliečio reikalaujama atsisakyti individualizmo ir paklusti valdžios organų diktuojamiems patvarkymams. Norima atsiekti masinio žmogaus tipą, galvojančio ir dirbančio taip, kaip to nori valstybė — komunistų partijos vadovai.

Komunistinių "tiesų" ir propagandos skelbėjai įkalbėjo sau ir stengiasi įkalbėti savo nelaimingiems pavaldiniams (ir net piršti laisvų kraštų gyventojams) jų išrastas t. vad. dialektinio materializmo tiesas, pagal kurias komunistinė valstybė ir sovietinis-masinis žmogus yra pačios gamtos padiktuotas rezultatas. Dialektinis materializmas, komunistų pasisavinta ir modifikuota gamtos pažinimo filosofija teigia, kad viskas gamtoje keičiasi. Besikeičiant aplinkos sąlygoms — keičiasi ir jos organizmai, pradedant negyva gamta ir baigiant žmonių visuomeniniais santykiais. Girdi, tose sąlygose ir santykiuose atsiranda, pasikeitimams įvykus, tam tikri tempimai, priešingumai, kurie ima organizmus veikti, sukelia juose jėgas, kurios jų prigimtį pakeičia.

Visa tai gerai ir gana seniai buvo žinoma — daug anksčiau prieš Marksą, Engelsą ir Co. Keičiasi atrodo komunistinio režimo propagandistų išvedžiojimai, kad komunistas yra gamtinis reiškinys ir jis priklauso dialektinio materializmo dėsnams. Pagal jų "mokslą" žmogus, veikiant jį besikeičiančiom gamtos — socialiomis ir visuomenės sąlygoms iš primityvios pusgyvulių bandos sukuria pirmųjų žmonių visuomeninį organizmą — matriarcho gimininius būrius ir toliau tobulėdamas žmogus pereina bendra nuosavybe ir bendru darbu paremtus visuomeninius organizmus, kol prieina prie feodalizmo, vėliau kapitalizmo, dabar prie socializmo, o viso ko viršūnė ir tikslas yra komunistinė valstybė su savo padaru masinių žmogum. Bet toliau raudonieji propagandistai nieko nepranašauja. Atrodo, kad žmonijai atsiekus komunistinę santvarką, visi vargai pasibaigs ir žemėje bus rojus (komunistinis). Bet čia jie sau aiškiai prieštarauja, nes jų skelbiamais dialektinio materializmo dėsniais aplinka kinta nuolat ir todėl negali sustoti kitusi net ir tada, kai pasaulyje įsiviešpataus komunistas. Aplinka keisis, komunistinio valstybėje

(tais dėsniais einant) turi atsirasti savų tempimų ir priešingumų ir iš komunistinės valstybės turi likti tiek, kiek šiuo metu esama feodalizmo arba matriarchalinių sambūrių. Atseit, komunistas turi žlugti, ir kas bus po jo, raudonieji propagandistai (dažnai su skambiais moksliniais titulais) nieko nesako.

Ar jie gali išdrįsti pasakyti, kad ateity (ir gal netolimoj) komunistas išnyks ir turės užleisti vietą naujai žmonių visuomeninei santvarkai? O kad komunistiniuose kraštuose buvo yra ir bus tempimų ir prieštaravimų — tai tatau nekelia jokios abejonės — reikia tik pažiūrėti, pasiskaityti, kas dabar juose vyksta.

Belgi visa tai netrukdo komunistams kurti "gamtos padiktuotą" sovietinio žmogaus tipą. Čia autorius deda kelis charakteringus susitikimus su tuo "sovietiniu" žmogum, kuris aprašomu laiku buvo "apdirbamas" ant Stalino ideologinio tekilo.

1940 m. sausio mėn. apsigyvenau laikinai, neseniai bolševikų perleistam Lietuvos valstybei, Vilniuje. Teikė tada Vilnius gan sunkų vaizdą. Karas padarė miestui didelių materialinių nuostolių (išmontuotos fabriky mašinos, judamieji jų išvežti įrenginiai ir pan.), be to, žymi gyventojų dalis buvo paįminta į kariuomenę ir iš karo negrįžo. Daug gyventojų bolševikai pasiėmė su savim. Darbų nebuvo, ir žmonės skurdo, ypač proletariato žymi dalis netekusi darbo ir penėtojų-tėvų. Vilniuje, kaip grybų po lietaus, pridėjo komiso krautuvių. Ten vilniečiai nešė visus atliekamus daiktus, kad gautų kiek pinigų pragyvenimui. Sužydo purvinos Bosakų, Podhalės ir kitos prekyvietės, kur vyko daugiausiai mainų prekyba. Nepaprastai užderėjo ubagų.

Gyvenau vjenoje užmiesčio gatvelėje, kuri vienu galuėjo į Didžiąją Pohulianką (valkininkiečiai šią gatvę iš seno vadindavo Didžioju Pagalinkeliu, atseit, pagaliais grįstu keliu. Galimas daiktas, kad senovėje, kol nebuvo gredimo, čia būta pagaliais grįsto kelio, juo labiau, kad dirva ten buvo lengvo smėlio), kur stovėjo didelis, neįaukus, senoviškas trijų aukštų namas. Lenkų laikais ten stovėjo kažkoks lenkų ūkinis kariuomenės dalinys, o rusų-komunistų karinėms bazėms įsikūrus Vilniuje ir N. Vileikoje apsisotojo kažin koks bolševikų dalinys.

To namo pirmieji du aukštai turėjo langus su geležiniais virbalais, kaip kalėjime, tik trečiam aukšte ty virbalų languose nebuvo. Tų kareivinių kiemas buvo aptvertas aukšta lentų tvora, o kiemą ir pastatą saugojo gausūs, niūrūs, ginkluoti sargybiniai. Komunistai

Britt Sullivan, 29 m., mėgindama perplaukti Atlantą, dingo vos pradėjusi vykdyti savo sumanymą. Lėktuvai ir valtyys ieško jos prie Fire Island, N. Y.

kietai saugojo tame pastate apgyvendintus savo karius.

Man teko kas rytą laukti prieš šias kareivines savo draugo, su kuriuo keliaudavome į miestą. Nenorom teko tų niūrių kareivių gyvenimą (o jo buvo matyt nedaug) stebėti.

Buvo šaltos dienos. Zvarbus rytys dar labiau kaustė sušalusį Vilnių. Virš miesto skrajojo triukšmingi, pilvoti, trumpi rusų naikintuvai — darė pratimus. Iš ryto atėjęs čia laukti prieteliaus, visados matydavau gana savotišką vaizdą: rusų kareivinių pusėje, ant šaligatvio, paprastai niekas neidavo — vengdavo. Pėsti vilniečiai eidavo kita puse gatvės, kur aš stovėdavau. Bet užtat kas rytą prie pat kareivinių aš matydavau mažą, vos 9-10 metų berniuką, kuris, kad ir sušalęs koncertavo rusų kariams, grodamas maža lūpine harmonika. Tada trečio aukšto atviruose languose buvo užgulta apsirengusių savo molio spalvos milinėmis, kepurinotų sovietų kareivių. Jie gana atidžiai klausėsi mažo koncertanto, juo labiau kad savo menką instrumentą jis valdė visai nebloginai.

— O dabar, rėkdavo jis lenkiškai per vėją, aš jums pagrosiu specialų dalyką ir išdroždavo kiek vaiko plaučiai gali "Ješče Polska nezzginela".

— Charašo? klausdavo, paibaigęs.

— Charašo . . . atsakydavo sovietų kareiviai.

— O dabar ekstra dalykas! ir išdroždavo kitą lenkų patriotinę dainą.

Aš atėdavau, matomai, į koncerto pabaigą, nes po kokių dviejų "numerių" iš kareivinių trečio aukšto nusileisdavo ant šniuro medžiaginis kareiviškas maišelis, prikrautas kareivių maisto liekanų. Berniukas vikriai jį nutverdavo, perkraudavo viską į savo maišiuką, dėkavodavo ir bėgte bėgo į gatvę, kurioje ir aš gyvenau. Dingdavo jis visuose dideliuose vartuose greta namo, kur gyveno mano giminaičiai, pas kuriuos būvau laikinai apsisotojęs. Iš giminių sužinojau, kad berniukas yra skalbėjos, gyvenančios tame pat kieme, sūnus. Tėvas buvo paimitas į kariuomenę ir iš karo negrįžo. Skalbėjai buvo sunku išmaitinti kelis mažus vaikus, kurių tarpe vyriausias

ir buvo muzikantas, grojęs sovietų kariams ir tuo pelnęs duoną.

Vieną kartą išėjau iš buto kiek vėliau ir vartuose susidūriau su parbėgančiu Staseliu. Jis grįžo iš "koncerto". Jis mane iš matymo pažinojo ir sutikęs pasveikino. Aš atsakiau ir tada jį paklausiau:

— Klausyk, ar turi tu ko nors bolševikams kito pagroti? Juk jie tave už tokias dainas gali pagauti ir sunaikinti . . .

Staselis nusišypsojo ir pasakė:

— Kad kitų dalykų pagroti aš nemoku. O dėl rusų kareivių, tai, ponas, nebijok. Jiems visa tai vistiek.

— Ejo kartą per mišką trys vyrų. Pirmasis buvo kurčias, antrasis — aklas, o trečiasis — visai nuogas. Staiga kurčiasis sustojo ir tarė:

— "aš girdžiu kažin ką atelnant".

Aklasis susirūpino ir pridėjo:

— "Taip, aš matau — tai plėšikai".

O nuogasis sušuko ir ėmė bėgti:

— "Bėkim, nes mus apiplėšit".

Baltgudžių gyveniminis išmintis

Lietuvoje buvo rusų - komunistų kariuomenės bazės. Sovietų karinė vadovybė pasirinko joms Lietuvoje geras strategines vietas ir tuo paralyžavo, brangiai Lietuvai kaštavusios Lietuvos kariuomenės kovingumą. Be kariuomenės bazių buvo leista veikti Lietuvoje ir NKVD sekliais. Remdamiesi tuo, kad jie seka savo kariuomenės prasižengėlius (dezertyjus, plėšikaujančius ir t. t.), jie turėjo seklis visuose svarbesniuose susisiekimo mazguose. Juos visai nesunku buvo atskirti iš jų niūrių veidų, ir dažnai nuo galvos iki kojų jie vilkėjo odiniais vilkalais.

Trojos arklys buvo čia, ir daugeliui buvo aišku, kad, jei ne šiandien, tai ryt sovietai pajungs Lietuvą. Bet buvo nemažai fantastų, kurie optimistiškai teigė, kad iš sovietų kariuomenės Lietuvoje pavojus nesisia. Girdi, bolševikai jau ne tie, kokie buvo 1918 — 1920 m. karinio komunistinio laikais, be to, lietuviai dideli individualistai, ir jų rusai komunistai nedrįs komunistinti. O savo naiviems samprotavimams tokie pranašai paprastai nurodydavo tai, kad rusai-kariai labai ramiai sėdi savo bazėse ir jų be-

veik nematyti. Iš tikrųjų, iš pradžių rusai-kariai vengdavo rodytis gatvėse (Vilniuje jų buvo daugiau matyti). Dažniausiai buvo rusų karininkai po du keliaujantieji gatvėmis. Rusų kariuomenės kaip ir nebuvo matyti, ypač, kad jie buvo labai aštriai saugomi pačių rusų ir visiškai izoliuoti nuo vietos nekommunistinių gyventojų, nes vadovybė bijojo, kad smalsūs kareiviai (o jie tokie buvo) sužinotų dalykų apie Lietuvą, priešingu jų politruko kalamai propagandai.

1940 m. sausio mėnuo. Šių eilučių autoriui teko važiuoti iš Šiaulių į Kauną. Važiavote greituoju traukiniu. Buvo gėrokai šalta, pūtė žvarbus rytys. Traukinio langai buvo aptraukti storo ledo sluoksniu. Antrosios klasės vagonė beveik nebuvo keleivių. Vienamė gale, pirmamė skyriuje važiuavau aš, o kitam gale du rusų-sovietų karininkai. Buvo nuobodu. Ties Baisogala panorėjau pereiti į kitą vagoną, traukiniui einant. Atidarys prišalusias vagono duris, atsidūriau ant visom kryptim judančių plokščių, jungusių gretimuosius vagonus. Smarkiai judėjo odinės dumplės, kurios dengė perėjimą iš vagono į vagoną. Mane pagavo stipri šalto vėjo ir aštrių snieginų dėbėsio audra. Uzdarydamas paskui save duris, pamaciau per dumplių plyšį nematytą reginį: ant greito vagono buferio, besidaužančio kartais su kita, saltyje ir sniego audroje sėdėjo jaunas vaikinai. Buvo blondinas, dėvėjo vien tik marškinius, buvo be kepurės. Sušales ir susitraukęs, jis stipriai laikė abiem rankomis geležinių virbalių laiptelių, vedančių ant vagono stogo. Neiškenčiau ir riktėlėjau — ar jis išsikraustė iš proto, kad liptų atgal, o jei jis neturi bilietai tai aš jam jį nupirksiu. Vaikinas pakėlė į mane akis, pažiūrėjo abejingai į dumplių plyšį, už kurių aš stovėjau ir vėl atsigrįžo žiūrėti į apylinkes, kurias jis iki tol atidžiai stebėjo. Aš dar kartą jį paraginai lipti į traukinį, nes jam grėse dvigubas pavojus: persalimo ir patėkimo po traukinio ratais. Vaikinas vėl nenorom atsigrįžo ir rusiškai pasakė, kad nesupranta, ko aš noriu. Pakartočiau jam rusiškai. Jis vėl atsigrįžo ir ramiai atsakė:

— „Ničėvo“ — (niekis).

Numojau ranka ir nuėjau į kitą vagoną. Grįždamas į savo vagoną, aš ir vėl užkalbinau vaikiną, paklauses ar jam nešalta.

— „Ničėvo“ — trumpai atsakė ir vėl žiūrėjo godžiai į apylinkes.

Atėjau į savo skyrių ir ėmiau vartyti jau perskaitytą laikraštį. Kiek nustebau, kad į mano skyrių (po kiek laiko) atėjo visiškai sušales ir susitraukęs mano ant buferio matytas vaikinai. Įėjo į skyrių ramiai, nesivaržydamas, ir atsėdėjo prie šais.

— „Ar turite parūkyti?“ — paklause.

Aš jam daviau pradėtą papirosų pakelį ir degtukų. Jis padėkojo ir užsirikė. Buvo tylus ir

nekalbus. Į mano klausimus atsakinėjo nenorom, trumpai; tad važiuomė tylėdami. Aš žiūrėjau į jį. Tai buvo vidutinio ūgio, gerai sudėtas ir labai rimto veido blondinas. Rūkydamas, jis žiūrėjo į vagono grindis.

Iš trumpų jo atsakymų, aš sužinojau, iš kur jis yra kilęs, kad jis tarnavo rusų kariuomenėje, stovėjo Šiaulių (ar apie Šiaulius) sovietų kariuomenės bazėje ir ten užbaigė tarnybą. Dabar jį ir daug kitų atitarnavusių karių, gabenō į Sovietų Rusiją specialūs palydovai-sovietų-karininkai. Paklausiau — ko jis sėdėjo ant buferio. — Atsakė — norėjo matyti, kaip Lietuvoje žmonės gyvena. Atsakiau jam, kad reikėjo pasiimti paltą ir kepurę ir sėdėti ne ant buferio, bet žiūrėti pro vagonus jungiančias dumplės. Jis atsakė, kad išėjo iš polydovų žinios neva iš švietė, o apie paltą ir kepurę paėmimą negalėjo būti ir kalbės. Kąs mane iš tikrųjų šebino, tai to jaunuolio niūrumas, šypsėnis ir gyvenimo džiaugsmo išraiškos jo veide trūkumas. Lioviausi jį klausinėjęs, ir važiuomė vėl tylėdami. Po kurio laiko jis pakėlė šturpiai rimtą veidą, pažiūrėjo į mane savo gražiomis mėlynomis akimis ir staiga paklause: — „O ar jūs turite laisvę?“

Čia, aš atsidūriau labai keblioje padėtyje. Politinės laisvės Lietuvoje nebuvo, bet pasakyti jam apie tai aš nenorėjau. Nenorėjau meluoti ir sakyti, kad mūsųose buvo laisvė. Paklausiau jo, kurią prasmę jis nori turėti šią informaciją.

— Štai, pavyzdžiui, — pasakė jis — aš matau, kad jūs žmonės gyvena vienkiemiais, važinėja arkliais. Ar pas jus galima turēt visą tai, kaip nuosavybę?

Man pasidarė lengviau, nes manęs klausinėjimą sovietų karys pradėjo nuo ekonominės laisvės, kuri Lietuvoje iš tikrųjų buvo. Aš jam išpasakojau trumpai, o jis atidžiai į mane žiūrėjo ir rūkė. Kai aš baigiau, jis ir vėl įbedė savo akis į vagono grindis, ir, atrode, galvojo. Vėl pakėlė galvą ir pasakė:

— O mums apie tai visai kitaip kalbėjo. Aš jums tikiu, o anėms aš netikėjau, ką jie tau skė.

Aš supratau, kad jis kalbėjo apie politrukus ir kitokios rūšies propagandistus, kurie įtikinėjo juos, kad tik Sovietuose laisva gyventi.

— Pas mus viskas iš prievartos — pradėjo. — Aš sėdėjau ant buferio, nes norėjau pažiūrėti ir savo akimis pamatyti, kaip jūs gyvenat, ir aš tai mačiau. Sakykit, ar vėjimiai malūnai, pro kuriuos mes važiuomė yra valstybiniai?

— Ne, pas mus valstybinių malūnų kaip ir nėra . . .

Važiavomė toliau, ir aš susirūpinau, ką jam pasakyti; jei jis pajudins politinės laisvės klausimą. Čia mane išgelbėjo lietuviškas bilietai kontrolierių. Įėjęs, jis mandagiai paprašė parodyti mūsų bilietai. Gražiņes man mano bilietai, jis padėkojo ir kreipėsi į mano bendraketelį:

— Tamstos bilietai . . .

— Nesuprantu — rusiškai atsakė vaikinai. Kontrolierius paklause to paties rusiškai. Rusų demobilizuotas karys kilstelėjo galvą, nurodydamas į traukinio priekį ir atsakė, kad ten visiems demobilizuotiems kariams yra pas jų palydovą bendras leidimas važiuoti. Kontrolierius tai žinojo ir paprasė man bendraketelį atpleisti antros klasės ir eiti į trečios klasės vagoną. Į tai vaikinai nereagavo ir foliati sau rūkė. Kontrolierius išėjo ir greit grįžo, atsivesdamas su savimi du labai nesimpatiškais veidais palydovus sovietų karių uniformomis. Jie įsakė vaikinti grįžti į jų vagoną, bet vaikinai nėjūdėjo. Palydovai karščitavosi, o jų užpakalyje stovėjo lietuviškas kontrolierius. Pagaliau karkas atsistojō, priejo prie langų; įdėjo į pelėninę baigtą rūkyti papirosą ir, nieko nesakydamas, išėjo iš vagono. Paskui jį nūėjo naganais ginkluoti palydovai.

Važiavau vėl vienas ir galvoju apie susitikimą su šiuo sovietiniu žmogumi. Žiauriausia nuo Čingischano laikų Stalino diktatūra nepajėgė tamė vaikine užgesinti laisvės troškimo ugnies. Tas rusų karys galvojo, turėjo savo nuomonę, troško ir, jei dar gyvas, tebetrokšta laisvės.

Artinomės prie Kauno. Galvoju, kaip aš išlipsiu, nueisiu į savo nuosavą kampą, pasilsėsiu ir pasiruošiu sekanciam darbiui. Gaila man būvo to vaikinai, nes jis nebuvo tikras, ar nuvyks pas tėvus ir prietelius, ar už pasikalbėjimą su manim

bus stačiai nuvežtas į pirmą NKVD kalėjimą, o iš ten į Sibirą. Į Sibirą vežė ir veža ne tik nerūstus, vežė ir veža rūsus, kurių likimas toks pats kaip ir iėskančių laisvės kitataučių.

R-ys

INTERTRADE EXPRESS CORP.

DOVANOS Į USR BĖ MUITO GARANTUOTA — APDRAUSTA
20 sv. Baltų mlty \$14.90
40 sv. Baltų mlty \$22.90

PINIGAI OFICIALIAI GARANTUOTA

PREKES

Prašyk piniū katalogo

INTERTRADE EXPRESS CORP.

125, East 23rd Street, Suite 202
NEW YORK, N. Y., 10010
Telefonas: YU 2-1530

„NAUJIEOSE“ gali rašyti kiekvienas ir apie viską.

Russian divisions tied down in Eastern Europe

In Eastern Europe, eighty million brave men and women still resist Communist brainwashing. Radio Free Europe's daily broadcasts keep alive their faith in the Free World, combat Communist lies with the plain truth. R.F.E. needs your help to continue.

Send your contribution to
Radio Free Europe Fund
P. O. Box 1962, St. Vrain, N. Y.
Published as a public service in cooperation with The Advertising Council

NELAUKITE - RYTOJ GALI BŪTI PERVELU!

Jei norite užsitikinti nuo ugnies namus, baldus, automobilus, ar šiaip ką apdrausti, reikataukite agento, arba brokerio, kad jis p rūpinų jums polisą per mūsų kompaniją. Nelaimėi ištikus, neturėsite jokių nemalonus.

„Mes esamė pirmaklasiai nariai Chicago Board of Underwriters“

O'MALLEY & McKAY, Inc.

222 WEST ADAMS STREET KAMBARYS 1043
Telefonas: CEntral 6-5206

Generaliniai Agentai šių Kompanijų:

COLUMBIA INSURANCE COMPANY
PEARL ASSURANCE COMPANY
LUMBERMEN'S INSURANCE COMPANY
MASSACHUSETTS FIRE & MARINE INSURANCE CO.
MICHIGAN FIRE & MARINE INSURANCE COMPANY
AMERICAN AUTOMOBILE INSURANCE CO.
MASSACHUSETTS BONDING & INSURANCE CO.

DONALD PETKUS

ANTHONY PETKUS

A. PETKUS & SŪNUS

NAUJA KOPLYČIA
MARQUETTE FUNERAL HOME
2533 West 71st Street

(Maplewood gatvės kampas)

GRovehill 6-2345

TOWnhall 3-2108

Pilnas laidotuvių aptarnavimas, įskaitant karstą ir pasinaudojimą mūsų gražiom kopolyčiom, yra nuo \$375.00; \$430.00; \$595.00; \$650.00; \$695.00; \$750.00; \$875.00; \$895.00; \$945.00; \$975.00; \$900.00 ir daugiau. Karstą galima pasirinkti kopolyčioje.

GRAŽIOS INDIVIDUALINĖS KOPLYČIOS
MAŠINOMS PASTATYTI AIKSTĖ

Lietuviams teikiame šios rūšies aptarnavimus 30 metų.

Istorijos rašytojo atsakomybės reikalu

Kada yra rašoma žmonijos istorija, tai paprastai ji sudaro iš paskirų valstybių ar tautų istorijų ir todėl susidaro įspūdis, kad istorijos rašymas yra pirmoje eilėje tautinis-nacionalinis reikalas. Labai gaila, reikėtų pridurti, nes tada susidaro pavojus, kad istorijos surašymas, žiūrint iš nacionalinio taško, gali išvirsti į nacionalistinį. Tautinė savigarda ir lakus tautinės praeities vaizdavimas neišnyksta tautiniam istorijos rašėjui paėmus plunksną, bet dažniausiai žygiuoja su juo per visą rašymo procesą, o tokio darbo padarinys yra istorijos iškreipimas — suklastojimas. Šios rūšies istorija naudinga ir ji dažnai naudojama ne mokslui, bet politikai.

Tautiškam istorijos tyrimui mažai rūpi nustatyti tikras (kartais kartus ir nemalonus. Vert.) istorinis vaizdas, bet rūpi nukalti atitinkamą įrankį tai ar kitai politinei jėgai ar užsimojimui pateisinti arba juos iškelti. Ar tai darant turima reikalo su savęs apgaudinėjimu, šališkumu ar šaltu apskaičiavimu — visais atvejais susiduriama su istorijos klastojimu.

Greta su šios rūšies žengia dar kitos rūšies istorijos klastojimas. Tautinės pažiūros savo svarbiausiu tikslu stato politinius ir valstybinius įvykius, nes jie dariniai, vadinamą tauta, labiausiai paryškina. Tokio vienpusiško darbo rezultatas yra valstybinės politikos istorija. Jos griaučius sudaro geri ir blogi, naudingi ir nevykę bei nenaudingi jėgos laikytojų — kunigaikščių ir kitų valstybės vyrų darbai, pasireiškiantieji kovose ir karuose, t. yra įvykiuose, kurie toli prasikiša pirmyn. Tokia istorija patampa kunigaikščių ir karų istorija. Kunigaikščių ir vadų likimai, jų geri ir blogi darbai, karų ir taikos metu, atvaizduojami ir visi įvykiai nušviečiami bei vertinami vien tik iš tų asmenų ir jų kovų matymo taško.

Visa tai nebūtų buvę taip bloga. Politinė istorija yra bloga ir pragaištinga tuo, kad užuot ją nustūmus į jai prideramą vietą, ji iškišama į pirmąsias eiles ir paprastai patiekama, kaip "istorija". Netgi einama toliau ir prieinama dogmos, kad tauta, kuri neturėjo žymių kunigaikščių ir didelių kovų, ar turėjo jų nedaug — istorijos neturi. Ir atvirkščiai, ta tauta yra juo garsesnė ir svaresnė, kurios kunigaikščiai ir jų kovos bei užkariavimai buvo didesni ir geresni, nes tuo, girdi, tauta gali didžiūotis. Šiuo keliu išugdomas didvyrių ir karių kultas. Šiuo keliu įskiepijamas nonsensas, kad karas yra visa ko tėvas. Betgi teisinga yra tai, kad karas yra visa ko naikintojas.

Šitoks dvigubas istorijos klastojimas yra juo labiau šalintinas, nes jo pagalba sukurtas iškreiptas istorijos vaizdas pada-

romas atitinkamos tautos dvasiniu turto.

Mokyklose paaugliams jau iš mažų dienų imama skiepyti šios rūšies klastojimai. Ypač jautrūs jiems yra vyriškos lyties paaugliai. Argi gali būti jiems labiau jaudinantis vaizduotės laukas, kaip praeities kovų ir didvyrių mitai? Toks paauglys ne tik mokosi — jis pergyvena visa tai, kas priimta vidinti "istorija". Šie paauglio įspūdžiai ir pergyvenimai paprastai neišdyla ir vyresniame jo amžiuje, suaugusiųjų galvosenoje. Kad tai, ką jis išmoko ir įsisavino, yra melas, jo galvosenoje negali rasti vietos, ir jo "istorijos" pažinimas lieka užfiksuotas visam jo amžiui, bei tuo pačiu jo dvasinis pasaulėvaizdis visiems laikams lieka iškreiptas ir užnuodytas. Jis paprastai įsivaizduoja, ko niekad nebuvo ir ko nėra, o kas buvo ištikrųjų ir kas yra — to jis nežino ir nemato.

Ne vien eiliniai pasauliečiai būna suklaidinti panašių istorijų. Istorinio vaizdo iškreipimas neaplenkia nemažai specialiai istorijoje prasilavinusių asmenų.

Kiek giliau į tokios mokomos suklastos istorijos faktus pažvelgus, greit galima įsitikinti kad tie "faktai" daugumoje išnyksta viens po kito, kaip dūmai, ir prieinama išvados, kad buvo mokoma poezijos, bet ne istorijos.

Nors panašiuose istorijos klastojimuose panaudojami lyg ir istorijos moksle naudojami metodai ir formos, klastojimų nemoksliskumą juose greit galima pastebėti. Tokiam neatsakomam "istorikui" nenaudingi faktai paprastai jo būna apleidžiami, nutylimi, nepamatomai. Atvirkščiai, tokiam autoriui pageidaujami faktai išpučiami, padidinami, paausuojami ir pasaldinami, perdedami. Istorinių šaltinių spragas klastotojas užpildo savo hipotezėmis, kurios priklauso vien nuo jo paties fantazijos ir kurios paprastai realybės neatitinka. Netgi ten griebiamasi hipotezių, kur jos visai nereikalingos, nes užtenka dokumentinės vertės medžiagos.

Nesunkiai nugriovus tokį didingą istorijos fasifikato rūmą, vėliau yra sunku susiorientuoti, kas iš tų griuvėsių tikra, vartotina ir naudinga, o kas ne. Skersai kelio atsistoja anksčiau įskiepyti supratimai, pažiūros, koncepcijos, į kraują įję pavadinimai ir faktų vertinimai. Visa tai tikro istorijos veido atkurti nepalengvina. Betgi vieną kartą reikia tą darbą pradėti: atrinkti, kas tikra ir natūralu nuo to, kas suklastota ir dirbtina, ir iš tos medžiagos kad ir nepastatyti iš karto naujo pastato, tai bent sukurti jam tvirtą fundamentą.

Tai rašė (čia esama laisvo vertimo) praūžusio paskutinio karo pabaigoje Berno istorijos profesorius O. Marti savo knygos: "Die Völker West- und

Mitteleuropas im Altertum". Baden-Baden, 1947, įžangoje, būdamas liudininku pasėkų tų falsifikuotų faktų ir istorijų, kurios prie to karo daug prisidėjo, išauklėjusių milžiniškus hitlerjugendo, SS, SA, komsomolo ir kitų tautų panašių organizacijų narių būrius.

Panašios falsifikuotos lektūros nestokuoja ir šiuo metu. Tautos iš šio karo nepasimokė. Ir emigracinėje spaudoje jos esama daugiau, negu reikia. Be to, susidaro įspūdis, kad emigracijoje, nostalgijos įtakoje, šie žalingi (specialiai jaunimui) istorijos falsifikatai kaip tik randa dėkingą dirvą sėkmingai tarpti ir iš šios pusės reikėtų džiaugtis, kad emigracinis jaunimas mažai arba ir visai savos spaudos ir kitų leidinių neskaity.

R-ys

A. SCHAL

Kableliai

Kartais kableliai pridaro daug bėdos, ypač, kai jų prirašyta arba permažai, arba perdaug, arba netinkamose vietose. Suprantama, kablelis, įkištas į ne jam skirtą vietą, gali iš pagrindų pakeisti prasmę ir net tapti nelaimės (arba laimės) priežastimi. Visiems tur būt, žinomas anekdotas apie caro Nikolajaus Pirmojo rezoliuciją malonės prašyme: "Pakarti negalima, pasigailėti". Caras nušėbo, sužinojęs, kad nusikaltėlio pasigailėta. Kai carui buvo parodyta jo paties ranka rašyta rezoliucija, jis tik palingavo galvą: mat, turėjo būti "Pakarti, pasigailėti negalima". Bet mes čia papasakosime ne tokią jau rimtą istoriją.

Profesorius Siebengedankenas (Septyniamintis) buvo garbingas senyvas ponas, vokiečių kalbos nepalyginamas specialistas, šiaip geros širdies žmogus, bet nepakenčias kalbos klaidų, ypač liečiančių kablelius. Šį gražų rytą jis važiavo tramvajum ir skaitė laikraštį, nes vaizdai, matomi per langą buvo, viena, jau iki nuobodumo pažįstami, antra, ne labai gražūs. Tač profesorius skaitė laikraštį ir pyko: dviejose vietose nebuvo kablelių, dviejose kitose vietose jie buvo nereikalingi. "Žmonės, tur būt, niekad neskaitė Dudeną" — pagalvojo profesorius (Dudenas — vokiečių rašomosios kalbos žodyno autorius).

Perskaitęs laikraštį, profesorius Siebengedankenas pakėlė akis ir pamatė ant sienos gilia-prasmį sakinį, kurį ten įtepliojo — sprendžiant iš rašysenos — koks nors jaunas genijus. "Kas skaitė iki galo tas visiškai žiopyls". Profesorius ne tiek pasipiktino sakinio turiniu, kiek praleistu po "galo" kableliu. Profesorius susisuko laikraštį, įsikišo jį į kišenę, pasitaisė akinius ir dar sykį perskaitė akiplėšiską parašą. Tikras dalykas — kablelio nebuvo!

Neįtikėtina! Nors profesorius Siebengedankenas buvo pasipiktinęs rašymu ant sienų, bet vis dėlto dar labiau jis buvo pasipiktinęs kablelio nebuvimu. — Viešas parašas ir su klai-

J. Švabaitė

MOSŲ KAIMYNAS

"...paskutinį kartą jis klausėsi mergaičių choro..."

Iš laiško

*Tyliai dejuodami atėjom
Ir paguldėm savo kaimyną.
Mes jį vadinom broliu,
Nes neturėjom tikro brolio,
Nei motinos,
Ir nei sesers.*

*Karšta žolė,
O prakaito nė lašo,
Sausi išblyškę
Virš duobės laukai.
Ant rankų trupa
Mėlynų vainikų
Australija ir Lietuva.*

*Ant juodo atlapo
Gėlė nuyglus
Ir ant kaktos
Gelsvų plaukų srovėlė vos
/ gyva...*

O TEVISKEJ, VAIKELI

(Iš motinos laiško)

*O tėviškėj, vaikeli,
Jau kitos obels,
Kiti žiedai...
Visur tik pievos, tik plačios
/ dirvos,
Garstukai, dobilai...
Kraitinėj skrynioj
Girgžda auksiniai
Tavo kasų linai...*

domis! — pasipiktinęs sumurmėjo profesorius ir, išėmęs pieštuką ėmė taisyti "viešą parašą". Nors reikėjo tik vieno kablelio, bet darbas nebuvo lengvas, nes pieštukas nelabai kibo į nudažytą aliejiniams dažais sieną. Profesorius Siebengedankenui besidarbuojant įėjo konduktorius ir, pamatęs tvarkos ardytoją labai nudžiugo: iki šiol jam dar nebuvo pavykę sučiupti in flagrantū nė vieno niekadario, sienų tepliootojo.

Nespėjo profesorius Siebengedankenas nei apsidairyti, nei pasiaiškinti, o uolusis valdininkas jau ištiesė ranką su parašytu pakvitavimu.

Niekadario tepliootojo praleistas kablelis kainavo brangokai: už sumokėtą pabaudą profesorius Siebengedankenas būtų galėjęs įsigyti patį naujausią vokiečių skyrybos vadovėlį. Vienintelė paguoda, kad profesorius Siebengedankenui šitoks vadovėlis buvo visai nereikalingas. Vertė E. J.

LENGVI PASISKAITYMAI

ŽIEMOS VAKARAI

Kas atsiųs Naujienoms vieng dolerį, tai gaus paštu 900 puslapių lengvų ir įdomių pasiskaitymų:

1. Vincas Krėvė-Mickevičius. Rašytojo 70 metų sukaktis — 187 psl.
2. Emile Zola, Darbas — 291 pusl.
3. James Allen, Iš širdies, St. Biežio vertimas — 53 pusl.
4. M. Konopnickos, Pagal įstatymus — 159 pusl.
5. Barbora Ubryka — 118 pusl.
6. Jonas Vadis, Okultiniai patyrimai — 143 psl.

Pinigus prašome siųsti tokiu adresu:

NAUJIENOS,
1739 So. Halsted Street,
Chicago 8, Illinois.